

JAARBERICHT

2023

BABEL ZAANS
ARCHITECTUUR
PLATFORM

BABEL
ZAANS ARCHITECTUURPLATFORM

VOORWOORD

BABEL: VERLEDEN, HEDEN ÉN TOEKOMST

Zonder verleden geen heden, en zonder heden geen toekomst. Ieder mens, iedere samenleving, iedere organisatie staat op de schouders van haar voorgangers en kan vanaf die plek vooruitkijken naar de toekomst.

In 2003, het startjaar van Babel, verscheen op initiatief van Werkgroep Zaans landschap bij Uitgeverij Noord-Holland de uitgave *Mooi zootje*: het Zaanse landschap verbeeld - door 82 Zaanse kunstenaars -, met daarbij een essay van socioloog Herman Vuijsje. Zijn visie als Amsterdammer op het Zaanse landschap vormt een aanvulling op de 'van binnenuit' tot stand gekomen kunstwerken.

Herman Vuijsje:

'Dat mengsel van oud en nieuw, hout en beton, van nauw en breed, rommelig en strak, kan de plaatselijke bevolking tot tranen van ontroering brengen. Het is straight - geen dubbele bodems maar een robuuste functionaliteit. Maar mooi? Je opa en je vader verdienen aan of in die fabrieken hun brood. Da's mooi, maar op een andere manier. Eerder in de zin van bevredigend. Het doet je goed.

Als de Zaanstreek een vrouw zou zijn is ze niet knap maar wel mooi. Om knap te worden gevonden, zo leert onderzoek, moet je een regelmatig en symmetrisch gezicht hebben. Dat kun je van de Zaan met de beste wil van de wereld niet zeggen. Ze is mooi zoals je je geliefde mooi vindt, ook al vinden anderen haar niet "knap".'

In 2023 vierde Babel haar 20-jarig bestaan door in alle nuchterheid gewoon te doen waar we naar onze mening goed in zijn. Al onze activiteiten organiseren we met waardering voor de geschiedenis, door bewust te zijn van het heden en verlangend kijkend naar de uitdagende toekomst.

Vanaf 2022 hebben we als overkoepelend thema '100 jaar Zaanstad (1974--2074)', waarmee we 50 jaar terug en 50 jaar vooruitkijken. Luister naar de podcastserie '(N)ooit gebouwd Zaanstad' die gaat over indrukwekkende bouwplannen die (n)ooit zijn gerealiseerd, zoals het Zaantheater, het Cultuurcluster, het ZMC, de plannen voor de Provincialeweg en de gevangenis. Onderwerpen waar de meningen over verschillen of je er blij of verdrietig van moet worden dat ze (n)ooit zijn gerealiseerd.

Met al onze thematische activiteiten in 2023 zwieren we weer door Zaanstad, van flexwonen in De Grootte Weiver, met klimaatverandering in het Zaans Museum, via Zaanse jongeren en studenten in gesprek met klimaatprofessor Jan Rotmans in Broedplaats De Hellema, Babel Cinema in De Fabriek tot de jaarlijkse Jaap Schipperlezing in de Bullekerk en nog vele andere plekken. Het was wederom een rijke oogst, waarvan u een uitgebreide samenvatting ziet op onze website.

In 2024 gaan we door met het organiseren van spraakmakende activiteiten, waaronder op zaterdag 5 oktober een groots Babel Festival met als rode draad 'Zaanstad 100 jaar (1974-2024), De gezonde stad'. Allemaal activiteiten waar aankomende, actieve en emeritus vakgenoten en professionals en betrokken burgers elkaar ontmoeten en inspireren. U bent van harte uitgenodigd.

Voor een gezond functioneren van Babel is de inzet van al onze vrijwilligers en de steun van onze vrienden, partners en sponsors een levensvoorwaarde. Daarbij past een welgemeend en hartelijk woord van dank.

Piet Keijzer
Voorzitter Babel Zaans architectuurplatform

INHOUD

- Voorwoord Babel: verleden, heden én toekomst blz. 2
- Bijeenkomst over nut en noodzaak van flexwoningen blz. 4
- Babel Cinema: The Proof of the Pudding van Herman Hertzberger blz. 5
- Klimaatverandering als leidraad voor stedelijk ontwerp blz. 6
- Het legaat van Jaap Schipper blz. 8
- Discussiebijeenkomst over de stadsparken van de toekomst blz. 9
- Zaanse jongeren en studenten in gesprek met klimaatprofessor Jan Rotmans blz. 10
- Ontwerpwedstrijd voor kinderen op de Dag van de Architectuur blz. 11
- Podcastreeks (N)ooit gebouwd Zaanstad blz. 12
- Rondleiding Zaanse houtbouw blz. 13
- Babel cinema: City Dreamers blz. 13
- A tot Z-debat III: De toekomst van Zaan-IJ blz. 14
- De toekomst van bouwen: duurzaamheid en innovatie in materiaalgebruik blz. 15
- Jaap Schipperlezing 2023 blz. 16
- Organisatie blz. 17
- Colofon blz. 17

Volg Babel op sociale media!

www.stichting-babel.nl

WOENSDAG 22 FEBRUARI 2023

Locatie: De Grote Weiver in Wormerveer

BIJeenKOMST OVER NUT EN NOODZAAK VAN FLEXWONINGEN

Starters, alleenstaanden, samengestelde gezinnen, jongeren en spoedzoekers – veel mensen zoeken (snel) toegankelijke en betaalbare huisvesting. Flexwoningen kunnen uitkomst bieden. Maar niet iedereen is blij met deze woningen; het tijdelijke karakter en hun verschijningsvorm wordt dikwijls negatief ervaren. Tijdens deze bijeenkomst op woensdag 22 februari in De Grote Weiver gingen we in op het nut en de noodzaak van flexwoningen. De ruim 40 bezoekers zagen tal van inspirerende voorbeelden van flexwoningen.

Naast spoedzoekers en vluchtelingen telde Zaanstad in 2023 circa 3.900 starters die veelal noodgedwongen bij hun ouders blijven wonen. De avond startte met een film van Wendy van Wilgenburg met korte interviews met woningzoekenden in Zaanstad. Daarna illustreerde André Buys (senior onderzoeker en adviseur bij RIGO) met feiten en cijfers hoe urgent is het dat er (ook in Zaanstad) snel meer flexwoningen gebouwd moeten worden.

Merijn de Jong (programmaraadlid en architect-partner bij Heren 5 architecten) constateerde dat flexwoningen vaak negatieve reacties oproepen. Veel mensen denken dat een flexwoning hetzelfde is als een containerwoning en vinden die lelijk. Omwonenden zijn dikwijls tegen. De urgentie in tijden van woningnood vraagt wel om actie. Om de woningbouwopgave te versnellen hebben we – snel – meer

flexwoningen nodig. En die zien er ook steeds aantrekkelijker uit. Deze tijdelijke woningen kunnen volgens Merijn de Jong de parels van de toekomst worden, en hij illustreerde dit met voorbeelden uit het verleden.

Jurgen van der Ploeg (FARO architecten) en Rob Wesselink (RU+PA Rudy Uytenga + partners architecten) gaven beiden een presentatie met inspirerende voorbeelden van flexwoningen waarbij ruimtelijke kwaliteit het vertrekpunt is. Ze vertelden welke uitdagingen (hoe versnel je en wat is hiervoor nodig) en kansen (door efficiëntie meer middelen voor kwaliteit in de openbare ruimte) ze tegenkomen en wat het oplevert (meer lucht, meer doorstroom).

Aansluitend was er een discussie met het panel en het publiek over de noodzaak tot het versnellen van de woningbouwopgave, waar ook Lennart Graaff (concerndirecteur Gemeente Zaanstad) en Manon van der Pol (projectontwikkelaar bij Parteon) aan deelnamen. Deze bijeenkomst werd gemodereerd door Merijn de Jong en Monique Kwaak (programmaraadlid en directeur-bestuurder bij Parteon).

» Bekijk hier de video voor een impressie van deze bijeenkomst

» Bekijk de interviews met 5 woningzoekenden

Impressie Noorderveenweg Assendelft
Beeld: Parteon

Foto: Patrick Hudepohl.

Still uit documentaire

DINSDAG 7 MAART 2023

Locatie: Filmtheater de Fabriek in Zaandam

BABEL CINEMA: THE PROOF OF THE PUDDING VAN HERMAN HERTZBERGER

Alle 50 zitplaatsen in Filmtheater de Fabriek waren bezet door een geïnteresseerd publiek dat nieuwsgierig was naar de documentaire over de wereldberoemde architect Herman Hertzberger (90). Hertzberger, die aan het eind van zijn carrière staat, wil bewijzen dat zijn sociale en duurzame visie op architectuur nog altijd relevant is. Ondanks het hedendaagse rendementsdenken, voert hij een strijd voor de transformatie van zijn meest iconische gebouw, het voormalige 'Centraal Beheer'-kantoor in Apeldoorn, tot een woongebouw.

In 'The Proof of the Pudding', een documentaire gemaakt door Patrick Minks, Jaap Veldhoen en Wouter Snips, leren we Hertzberger kennen als een gedreven, humoristisch en bescheiden

persoon. Hij blijft nog altijd actief betrokken bij de projecten van zijn bureau AHH, geeft lezingen en werkt aan boeken om zijn visie op de rol van architectuur in de menselijke samenleving te delen. Voor hem zijn herbergzaamheid en vrijheid essentiële begrippen.

Het meest iconische gebouw van Hertzbergers sociale visie, het voormalige Centraal Beheer-kantoor in Apeldoorn uit 1972, staat al jaren leeg en raakt langzaam maar zeker in verval. De documentaire volgt Hertzberger en zijn opvolger bij AHH, Laurens Jan ten Kate, in hun strijd om een succesvolle transformatie tot woningen te realiseren - een transformatie die Herman altijd voor ogen heeft gehad.

In de documentaire noemt Hertzberger de transformatie van Centraal Beheer 'the proof of the pudding'. Maar de realiteit blijkt weerbarstig. Zijn idealisme botst met het hedendaagse rendementsdenken, dat ruimte vooral ziet als winstgevendende vierkante meters en minder als een ontmoetingsplek voor mensen. Hij is zich daarvan bewust, maar blijft vastberaden.

Na de vertoning leidde Wendy van Wilgenburg een levendig en informatief gesprek met Laurens Jan ten Kate en Patrick Minks. Ook de vragen uit het publiek werden duidelijk beantwoord door beide heren.

Anouk Reintjens,
Ontwikkelingsmanager bij AM

"Het nieuwe Stationsgebied van Zaandam betreft een rijk ensemble van verschillende panden met een gevarieerd stedelijk programma. De samengestelde gebouwen zijn ontworpen met een eigen architectonische expressie met als icoon woontoren De Tsaar. Deze transformatie is het resultaat van een goede samenwerking van AM met woningstichting Rochdale met wie AM ook samenwerkt aan de transformatie van de oude Hilko zeepfabriek in de Kogerveldwijk in Zaandam."

Inspirerende en duurzame leefomgevingen bedenken en ontwikkelen, dat is de passie van AM. Als betrokken gebiedsontwikkelaar plaatsen wij maatschappelijke uitdagingen in het hart van ons ontwikkelingsproces. Wij richten ons daarbij op de thema's 'Gedurfde duurzaamheid', 'Inclusieve stad', 'Healthy urban living & working', 'Stad- en gebiedmaker' en 'Gelukkig leven'. In samenwerking met overheden, vastgoedbeleggers, woningcorporaties, maatschappelijke organisaties, bewoners en overige vastgoedgebruikers ontstaan hierdoor bijzondere en kwaliteitsrijke gebieden om in te wonen, werken, winkelen en recreëren. AM, onderdeel van Koninklijke BAM Groep, zorgt hiermee voor kwaliteit van ruimte én kwaliteit van leven. Zie ook www.am.nl.

www.am.nl

Een woning voor Bart
Omdat zijn hart bij zijn eigen buurt ligt

We willen graag dat Bart in zijn eigen buurt kan blijven wonen. Dat is belangrijk voor Bart, maar ook voor de buurt. Wonen moet voor iedereen betaalbaar blijven. Daarom hebben we BPD Woningfonds opgericht. Hiermee werken we samen met gemeenten en woningcorporaties aan meer energiezuinige middenhuurwoningen door heel Nederland. Van Alkmaar tot Almelo en van Groningen tot Rosmalen.

Meer weten over onze projecten, zoals bijvoorbeeld in Diemen of Eindhoven? Kijk op bpdwoningfonds.nl

Bouwen aan het hart van de buurt

HET LEGAAT VAN JAAP SCHIPPER

Jaap Schipper was een succesvolle Zaanse architect en vooral bekend geworden als de grondlegger van de Zaanse Schans. Als jonge architect zag hij al de bijzondere kwaliteit en schoonheid van de traditie van de Zaanse houtbouw. Hij heeft er zijn leven lang voor gestreden dat zoveel mogelijk karakteristieke houten woningen, molens, schuren en Vermaningen behouden zouden blijven. Maar Jaap Schipper was niet nostalgisch, hij was ook een toekomstdenker en wilde niet terug naar een gedroomd verleden. Het ging hem om kwaliteit, hij dacht mee over gebouwen en stedenbouwkundige ingrepen die de Zaanstreek mooier en leefbaarder zouden maken. Toen Jaap Schipper overleed ging een groot deel van zijn erfenis naar de stichtingen die de Zaanse houtbouw in ere houden. Maar hij liet via een legaat (een gerichte schenking na zijn overlijden) ook een stevig bedrag na aan Babel, het Zaanse architectuurplatform.

Om zijn werk en inzicht te eren organiseert Babel op basis van het legaat voortaan elk jaar de Jaap Schipper-lezing. De eerste had als centraal thema: de houtbouw-revolutie, nieuwe toepassingen van de door Schipper zo geliefde houtbouw. Wilt je net als Jaap Schipper een groot gebaar maken en zo het debat over de toekomst van de Zaanstreek continuïteit geven? In jouw testament kun je vastleggen waar tijdens je leven je hart naar uitging. Bijvoorbeeld door een legaat na te laten aan de Stichting Babel. Als erkend cultureel goed doel (ANBI-status) is Babel geheel vrijgesteld van schenk- of erfbelasting. Heel het bedrag komt dus ten goede aan de activiteiten van Babel.

Neem voor eventuele vragen over Babel in jouw testament contact op met een notaris of stuur een mail naar info@stichting-babel.nl. Waarna we contact met je zullen opnemen.

Advertentie

INTERKLOP B.V.

Mooitehuur.nl

WOENSDAG 24 MEI 2023

Locatie: Foyer van de Noorderkerk in Zaandam

DISCUSSIEBIJENKOMST OVER DE STADSPARKEN VAN DE TOEKOMST

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het stadspark zijn waarde en functies op het gebied van natuur, biodiversiteit, klimaat (hittestress en wateroverlast), inclusiviteit en gezondheid in de toekomst behoudt of versterkt? Om deze vraag te beantwoorden, waren drie sprekers uitgenodigd die verleden, heden en toekomst met elkaar verbonden. Een levendige discussie met meer dan 30 geïnteresseerden volgde.

Wendy van Wilgenburg had voor deze avond een korte impressie gemaakt van het park en de diverse gebruikers, waar de bijeenkomst mee werd geopend. Daarna werd het Burgemeester In 't Veldpark belicht, het grootste park in de gemeente Zaanstad. Het park, gelegen in de Rosmolenbuurt in Zaandam, werd in 1955 geopend en is verdeeld door de Gouw, met drie bruggen die de westelijke en oostelijke delen verbinden. Ontwerpbureau Vista Landschapsarchitecten heeft het huidige ontwerp gerealiseerd na de laatste grote renovatie. Rik de Visser presenteerde het ontwerp in relatie tot de waarden en functies van het park.

Hans Kortstee, afdelingshoofd Strategie & Beleid Openbare Ruimte bij de gemeente Zaanstad, sprak over actuele vraagstukken met betrekking tot beheer en onderhoud van parken en openbare ruimte, in relatie tot zowel fysieke als sociale uitdagingen.

Daarna richtte Marie-Laure Hoedemakers van Baljon Landschapsarchitecten zich op de kansen en ideeën voor het park van de toekomst, waarbij ze inging op hoe alle ambities en opgaven in samenhang kunnen worden vertaald naar het park van de toekomst. Ze illustreerde dit met cases uit eigen werk en benadrukte de samenwerking tussen Baljon, Goudappel en Urhahn aan een ontwerp leidraad openbare ruimte voor Zaanstad.

Na de presentaties volgde een discussie met de sprekers en het publiek. Wordt het Veldpark over vijftig jaar nog steeds gekoesterd? Hoe ziet het park van de toekomst eruit en wie zijn de gebruikers ervan? Wat is de rolverdeling tussen gebruikersgroepen, bewoners en de gemeente? Miranda Reitsma, stedenbouwkundige en lid van de Programmaraad van Babel, leidde het gesprek als moderator.

► *Bekijk op ons YouTube-kanaal een video voor een impressie van deze bijeenkomst.*

WOENSDAG 7 JUNI 2023

Locatie: De theaterzaal van het Motorblok/De Hellema in Zaandam

ZAANSE JONGEREN EN STUDENTEN IN GESPREK MET **KLIMAATPROFESSOR JAN ROTMANS**

Jan Rotmans, hoogleraar transitiekunde en duurzaamheid aan de Erasmus Universiteit en medeoprichter van Urgenda (bekend van de Klimaatzaak tegen de Nederlandse Staat), is een expert op het gebied van klimaatverandering, klimaatmodellen en duurzame veranderingen. In zijn boek 'Omarm de chaos' schetst hij een hoopvol perspectief voor Nederland en de wereld, en geeft hij de lezer tips en aanwijzingen om zelf in beweging te komen. Hij stelt: "Er zal in Nederland de komende 50 jaar meer veranderen dan de afgelopen 500 jaar. We gaan anders wonen, werken, eten, recreëren en reizen."

Theaterzaal het Motorblok bevindt zich in De Hellema, één van de transitiegebouwen die Zaanstad rijk is. Hier gingen Teun de Koning (student Philosophy, Politics and Economics aan het John Stuart Mill College van de Vrije Universiteit) en Julian Barou (student Future Planet Studies aan de Universiteit van Amsterdam) samen met de ruim 40 aanwezigen, waarvan de helft jongeren en studenten, in gesprek met Jan Rotmans over perspectief in tijden van crises. Thema's die aan bod kwamen waren onder andere: Wat bedoel je met het omarmen van chaos? Hoe kunnen we positief blijven in deze tijd met alle grote crises? En wat kunnen we zelf doen?

► Bekijk op ons YouTube-kanaal een impressie van deze bijeenkomst.

"WE BEVINDEN ONS OP EEN KANTELPUNT IN DE GESCHIEDENIS VAN DE MENSHEID."

Jan Rotmans

Foto: Patrick Hudepohl

ONTWERPWEDSTRIJD VOOR KINDEREN OP DE DAG VAN DE ARCHITECTUUR

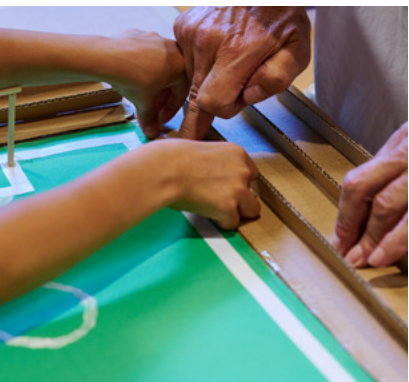
Op de landelijke Dag van de Architectuur organiseerde Babel in buurthuis De Poelenburcht in Zaandam een ontwerp-wedstrijd voor kinderen tussen 6 en 12 jaar met als thema 'Ontwerp je eigen park'. Meer dan 40 kinderen namen deel aan deze creatieve middag, georganiseerd in samenwerking met HEMLAB, AM Gebiedsontwikkeling en Pact Poelenburg. Het thema sloot aan op een eerdere discussiebijeenkomst over de stadsparken van de toekomst.

De kinderen lieten hun creativiteit de vrije loop en kwamen met uiteenlopende ideeën, van trampolines en speeltoestellen tot voetbalstadions, Japanse tuinen, fonteinen met muziek, pratende prullenbakken, snoepfabrieken en kattensteeltuinen. Sommige kinderen waren zo enthousiast dat ze de hele dag zijn gebleven.

Dit succes was te danken aan de inzet van vrijwilligers, de jury onder leiding van Leyla Palabiyik en natuurlijk aan de creativiteit van alle kinderen.

PACT
POELENBURG
PELDERSVELD
2020-2040

PODCASTREEKS (N)OOIT GEBOUWD ZAA NSTAD

In 2024 bestaat gemeente Zaanstad vijftig jaar. Babel kijkt de komende twee jaar 50 jaar voor- en achteruit. In deze podcastreeks spraken we over indrukwekkende bouwplannen die (n)ooit zijn gerealiseerd. Maar we stelden ons ook de vraag hoe Zaanstad zich de komende vijftig jaar zal ontwikkelen.

Co Vrouwe in gesprek met Hans Luiten.

Foto: Wendy van Wilgenburg.

DE GEVANGENIS

De vijfde aflevering van de podcast (N)ooit gebouwd Zaanstad ging over de beoogde nieuwe locatie van de Zaanse bajes, spanning rondom het Hembrugterrein en het Vijfhoekpark, een referendium, en hoe het uiteindelijk goed kwam.

Het Justitieel Complex Zaanstad op het bedrijventerrein HoogTij werd in 2016 ingehuldigd. Het complex heeft de Penitentiaire Inrichtingen Amsterdam, ook wel Bijlmerbajes genoemd, vervangen. De nieuwe gevangenis beslaat een oppervlakte van 68,000 m² en biedt plaats aan meer dan duizend justitiabelen. Maar de weg naar HoogTij was geen rechte lijn. Het dossier heeft voor veel onrust gezorgd binnen gemeente Zaanstad, althans wat betreft de keuze van de locatie.

Co Vrouwe interviewde de toenmalige functionarissen burgemeester Ruud Vreeman, wethouder Hans Luiten en programmamanager Ferdinand Vreugdenhil. Ze vertelden over de verschillende locaties waar het Justitieel Complex Zaanstad had kunnen komen, waaronder het Hembrugterrein, en over de spanningen binnen en buiten de gemeenteraad om de geschikte, uiteindelijke, locatie te vinden.

› [Klik hier voor meer informatie en het beluisteren van alle podcasts.](#)

(N)ooit gebouwd Zaanstad is een podcastreeks van Babel Zaans architectuurplatform. Interview en samenstelling: Wendy van Wilgenburg en Co Vrouwe. Research en redactie: Sarah Essbai en Nik Berkouwer. De muziek die in deze podcastreeks wordt gebruikt is gemaakt door Jonesbrt.

HET ZAA NS MEDISCH CENTRUM

Het Zaanse Medisch Centrum is het eerste 'lean'-ziekenhuis in Nederland, waarbij efficiëntie, een sterke verbinding met de stad en aandacht voor de beleving van patiënten, zorgpersoneel en bezoekers centraal stonden in het ontwikkel- en ontwerpproces. Maar wat houdt lean precies in, en hoe is de herontwikkeling van het ZMC, inclusief een zorgboulevard en een woningcomplex, tot stand gekomen?

ZMC (foto van Mecanoo)

In deze aflevering van de podcast (N)ooit gebouwd Zaanstad interviewden Wendy van Wilgenburg en Co Vrouwe Monica Sommer, procesmanager gebiedsontwikkeling bij Gemeente Zaanstad, en Alex van Reeuwijk, zelfstandig adviseur verantwoordelijk voor vastgoedvraagstukken, ontwikkeling en realisatie van nieuwe ziekenhuizen, en voormalig directeur van de alliantie die verantwoordelijk was voor de nieuwbouw van het ZMC.

Monica en Alex deelden hoe het ZMC een voorbeeld werd voor andere ziekenhuizen in het land, dankzij een innovatief financieringspakket, gedreven belanghebbenden en een licht en gastvrij gebouw ontworpen door Mecanoo.

DE PROVINCIALEWEG

De Provincialeweg (N203) verbindt zes Zaanse plaatsen: Zaanadam, Koog aan de Zaan, Zaan-dijk, Wormerweer, Krommenie en Assendelft. Met een lengte van ongeveer 12 km is het de langste ononderbroken weg binnen de gemeente Zaanstad.

Co in gesprek met Remco
Foto van Wendy van Wilgenburg

In 1995 werd de Provincialeweg voor het eerst aange-merkt als een structureel element binnen Zaanstad in een gemeentelijk document. In 2000 werd het voorstel 'Zaanse Rijweg' geïntroduceerd, met als doel meer ruimtelijke kwaliteit toe te voegen aan de Provincialeweg en het te laten fungeren als een verbindend element binnen de stad. Helaas is dit voorstel nooit gerealiseerd.

In deze aflevering van de podcast (N)ooit gebouwd Zaanstad interviewt Co Vrouwe stedenbouwkundigen Miranda Reitsma en Remco Reijke over de rol van de Provincialeweg in stedelijke en regionale ontwikkeling, mobiliteit en duurzaamheid. Dit wordt besproken aan de hand van eerdere en toekomstige gemeentelijke documenten, met name de Structuurschets Zaanstad 2005 (1995), Zaanse Rijweg (2000) en Concept Omgevingsvisie Zaanstad 2040 (2023).

ZONDAG 22 OKTOBER 2023

Startpunt: Czaar Peterhuisje in Zaandam
Eindpunt: Stadhuis van Zaandam

RONDLEIDING ZAAANSE HOUTBOUW

Op zaterdag 21 en zondag 22 oktober vond het IFIKZ-festival plaats, hét festival voor industriecultuur in de Zaanstreek. Tijdens het eerste weekend van de herfstvakantie bood IFIKZ een boeiend en veelzijdig programma, waarbij de industriecultuur van de Zaanstreek in de schijnwerpers stond. Bezoekers werden uitgedaagd om zowel de eeuwenoude als moderne industriële erfgoed van de Zaanstreek te ervaren.

Als onderdeel van het programma leidde Frank Bakker, archigids van Babel Zaans

architectuurplatform, 16 geïnteresseerden langs authentieke houtbouw, zoals gebinten, korbelen, poeren, jukken, waterborden en windveren. Tijdens de wandeling stond de archigids stil bij de verhalen achter en rond de gevels, de verschillende kleuren en andere bijzondere stijlkenmerken van de echte houtbouw. De route voerde langs de Lage Horn, Hogendijk en Czarinastraat, waarbij de groep tijdens de wandeling de overgang maakte naar de moderne tijden, met nieuwbouw in Zaanse stijl in het moderne stadshart van Zaandam.

DINSDAG 31 OKTOBER 2023

Locatie: Filmtheater de Fabriek in Zaandam

BABEL CINEMA: CITY DREAMERS

De Babel Cinema-avond in Filmtheater de Fabriek trok ook dit keer weer veel belangstellenden. Op het programma stond 'City Dreamers' (2018), een Canadese documentaire geregisseerd door Joseph Hillel.

'City Dreamers' is een film over onze veranderende stedelijke omgeving en vier baanbrekende vrouwelijke architecten die al meer dan 70 jaar werken, observeren en nadenken over de transformaties die de steden van vandaag en morgen vormgeven.

De film belicht Phyllis Lambert, Blanche Lemco van Ginkel, Cornelia Oberlander en Denise Scott Brown, vier belangrijke vernieuwers in de hedendaagse architectuur die tot de eerste prominente vrouwelijke architecten behoorden. Hoewel ze mogelijk niet bekend zijn bij het grote publiek, hebben deze vrouwen samengewerkt met enkele van de grootste architecten van onze tijd, waaronder Mies van der Rohe, Le Corbusier, Louis Kahn en Robert Venturi. Gedurende hun inspirerende carrière hebben ze een blijvende indruk achtergelaten op verschillende steden in Noord-Amerika en Europa.

Deze vrouwen, die grotendeels nog steeds actief zijn, hebben een indrukwekkende lijst van prestaties, publicaties, eredoctoraten en andere onderscheidingen op hun naam staan als architect, stedenbouwkundige, landschapsarchitect, curator, opvoeder en/of activist. Hoewel hun prestaties en verdiensten meer bekendheid en erkenning verdienen, zijn ze niet de enige focus van deze documentaire. 'City Dreamers' laat zich vooral inspireren door de gemeenschappelijke 'droom' van deze vier vrouwen gedurende hun hele loopbaan: de visie op een fundamenteel menselijke en inclusieve stad.

Na de vertoning ging Wendy van Wilgenburg voor de zaal in gesprek met Marian van der Waals, architect-directeur bij Van der Waals/Zeinstra Architecten, en Madeleine Steigenga, een onafhankelijk gevestigde architect in Nederland met veel ervaring bij verschillende architectenbureaus, waaronder Sjoerd Soeters en Jean Désert.

A TOT Z-DEBAT III: DE TOEKOMST VAN ZAAAN-IJ

Hoe kan de maakindustrie behouden blijven en tegelijkertijd de vitaliteit van de stad worden gewaarborgd? Deze vraag stond centraal tijdens het derde A tot Z-debat, georganiseerd door Babel Zaan's architectuurplatform en Architectuurcentrum Amsterdam (Arcam).

Zowel Zaanstad als Amsterdam hebben eeuwenlang geprofiteerd van de haven en de daarbij behorende bedrijvigheid langs de IJ-oever en de Zaan, die fungeerden als katalysator voor stedelijke ontwikkeling. Maar beide steden staan nu voor de uitdaging van grootschalige woningbouw en verdichting. Deze uitdaging roept de vraag op: wat is de overkoepelende visie voor de gehele regio? Hoe werken beide gemeenten samen om een evenwichtige verdeling te bewerkstelligen tussen wonen, werken, mobiliteit, natuur en water in het Zaan-IJ- en Noordzeekanaalgebied?

De avond werd geopend door Indira van 't Klooster (directeur Arcam) en Robert ten Elsen (stedenbouwkundige bij Sweco en lid van de Programmaraad van Babel), gevolgd door een trendbeschrijving door Cees-Jan Pen (lector De Ondernemende Regio bij Fontys), tevens gespreksleider. Wethouders Reinier van Dantzig (Ruimtelijke Ordening, Wonen, Grondbeleid en AEB namens D66 in Amsterdam) en Wessel Breunesse (Ruimtelijke Ordening en Openbare Ruimte, Klimaatadaptatie, Milieu, Natuur en Gebiedsontwikkeling MAAK namens GroenLinks in Zaanstad) waren uitgenodigd voor een gesprek.

Van Dantzig pleitte voor een beter evenwicht tussen wonen, leren, recreëren en werken, waarbij hij het belang benadrukte van de maakindustrie en een arbeidsmarkt voor praktische beroepen voor

een vitale stad. Verder werd gesproken over het onderzoek naar een hoogwaardige openbaar vervoersverbinding tussen Amsterdam en Zaanstad, wat het westelijke deel van Amsterdam-Noord beter zou ontsluiten.

Arnoud Verhage (ORAM, zij komen op voor de belangen van ondernemers en bedrijven in de regio Amsterdam) pleitte voor meer ruimte voor werken op strategische locaties, zoals in de haven en op bedrijventerreinen, om circulaire productie mogelijk te maken.

Breunesse benadrukte de historische rol van Zaanstad als een stad waar wonen en werken altijd hand in hand zijn gegaan. Hij erkende dat wonen en werken nu beter samengaan dankzij schonere technieken en industrie, maar benadrukte dat er nog steeds nagedacht moet worden over hoe deze combinatie eruit moet zien, met inachtneming van bijvoorbeeld de stijging van de waterspiegel.

Daarna werden gebiedsbeschrijvingen en beleidskaders gepresenteerd door Saskia Hoogstraten, senior planoloog van de Zaan-IJ regio bij gemeente Amsterdam, en Joost Dunselman, programmamanager van Achtersluispolder bij gemeente Zaanstad. Na deze presentaties waren er korte reflecties van diverse deskundigen uit het publiek.

De wethouders deelden hun visies op het vraagstuk, en het evenement werd afgesloten met een borrel en de gelegenheid tot napraten.

» Een samenvatting van de gesprekken is te zien op ons YouTube-kanaal.

Foto's: Patrick Hudepohl

DE TOEKOMST VAN BOUWEN: **DUURZAAMHEID EN INNOVATIE IN MATERIAALGEBRUIK**

Op de locatie van Bouwcenter Floris in Wormerveer organiseerde Babel een inspirerende avond over duurzaamheid en innovatie in materiaalgebruik. Drie experts deelden hun kennis en visie op duurzaam bouwen en innovatief, circulair materiaalgebruik om de CO2-uitstoot terug te dringen, met ruim 30 aanwezigen.

Als eerste sprak Bouke Koopman, meester-timmerman, over duurzaam houtgebruik en de blijvende relevantie van eeuwenoude constructies. Hij legde de link met de kennis van bouwen van de afgelopen 400 jaar naar oplossingen voor de uitdagingen die we nu hebben.

Maartje Dros van Unusual ontwikkelt innovatieve projecten en verbindt creatievelingen, ontwerpers en ambachtslieden om nieuwe betekenissen en principes in technologie, materialen en ruimtes te verkennen. Haar presentatie behandelde onder andere het werken met mycelium, een netwerk van schimmeldraden dat wordt gebruikt voor het maken van composieten.

Bob Floris van Bouwcenter Floris vertelde over duurzame bouwoplossingen en de verbinding tussen innovaties en de dagelijkse bouwpraktijk. Hij presenteerde met trots 'Rebrick', een dienst die het oogsten, palletteren en opslaan van herbruikbare gevelstenen omvat.

Al met al bood de avond een unieke kans om meer te leren over duurzaam bouwen en innovatieve, circulaire materialen, en om in gesprek te gaan met de sprekers. Met dank aan moderator Guido Ruiter, Merijn de Jong en Wendy van Wilgenburg, allen lid van de programmaraad van Babel.

Foto's: Patrick Hudepohl

'SAMEN KUNNEN WE EEN
DUURZAME TOEKOMST
VOOR DE BOUWSECTOR
VORMGEVEN'.

Bouwcenter Floris

MAANDAG 11 NOVEMBER 2023

Locatie: Cultureel Centrum Bullekerk in Zaandam

JAAP SCHIPPERLEZING 2023

Ook dit jaar vond de jaarlijkse Jaap Schipperlezing plaats in de feestelijk versierde Bullekerk, gehuld in kerstdecoraties. Het thema van de lezing was 'De gezonde stad'.

Meer dan 80 genodigden luisterden geboeid naar twee vooraanstaande sprekers die hun expertise deelden.

Socioloog en filosoof Klasien Horstman, hoogleraar filosofie van de gezondheidszorg aan de Universiteit van Maastricht, komt niet uit de wereld van de architectuur, maar uit die van de filosofie en sociologie van de gezondheid. Zij schetste waarom en hoe de publieke ruimte een thema is geworden in hun filosofisch/sociologisch onderzoek naar de gezonde samenleving. "Voor de route naar een gezonde stad is het belangrijk dat er veel verschillende ontmoetingsplekken zijn."

Jaap Schipper op de Zaanse Schans. Foto: Henk van de Leur / Gemeentearchief Zaanstad.

Arne Lijbers, architect en partner bij het gerenommeerde architectenbureau Mecanoo daarentegen is betrokken bij veel verschillende projecten, van groot tot klein in allerlei uiteenlopende sectoren. Mecanoo ontwerpt vanuit het gebruik van een gebouw in de volgorde 'People, Place, Purpose, Poetry'. De rode draad tussen alle ontwerpen is 'maatschappelijke betrokkenheid'.

Deze lezingen boden een unieke gelegenheid om inzicht te krijgen in boeiende ontwikkelingen en innovatieve ideeën op het gebied van stadsplanning, architectuur en gezondheid. Het was een inspirerende avond waarbij we de toekomst van onze steden verkenden.

Na afloop van beide lezingen zorgde cabaretier Barbara Breedijk voor een 'muzikale wrap-up'.

De Jaap Schipperlezing is een eerbetoon aan de Zaanse architect Jaap Schipper, waarbij Babel Zaans architectuurplatform in 2019 een legaat ontving van zijn erfgenamen om het werk van de stichting voort te zetten.

► *Bekijk op ons YouTube-kanaal een impressie van deze bijeenkomst.*

Foto's: Patrick Hudepohl

ORGANISATIE

LEDEN PROGRAMMARAAD

- Leontine de Koning
voorzitter programmaraad
- Nik Berkouwer
pr en communicatie
- Nanine Carree
architect en partner Carree architecten
- Robert ten Elsen
stedenbouwkundige/Urban Planner
Gebiedsontwikkeling Sweco
- Sarah Essbai
architect
- Merijn de Jong
architect en partner bij
Heren 5 architecten
- Piet Keijzer
voorzitter Babel
- Monique Kwaak
directeur-bestuurder bij Parteon
- Piet Oudega
voormalig wethouder Zaanstad
- Miranda Reitsma
stedenbouwkundige
- Marieke Ros
voormalig beleidsadviseur Gemeente
Zaanstad
- Guido Ruiten
gevelregisseur en 'steenfenomeen'
- Hans Staller
voormalig strategisch beleidsadviseur
- Co Vrouwe
adviseur vastgoed en ontwikkeling
- Wendy van Wilgenburg
programma- en documentairemaker
- Nicolette Zwart
secretaris

BESTUUR

- Voorzitter: Piet Keijzer
zelfstandig gevestigd adviseur
- Secretaris: Hester Gräfe
directie-bestuurssecretaris bij
De Zaansche Molen
- Penningmeester: Albert Groothuizen
zelfstandige in projectmanagement
- Leontine de Koning
Strategisch adviseur, procesbegeleider
en moderator, directeur Aurumlink
- Co Vrouwe
adviseur vastgoed en ontwikkeling
- Guido Voss
advocaat

COMITÉ VAN AANBEVELING

- Allard Jolles
hoofd sectie Nieuwbouw en
Transformatie bij het
Rijksvastgoedbedrijf
- Jan Overtoom
Regiomanager Randstad-Noord bij
Bouwend Nederland
- Sjoerd Soeters
architect en voormalig supervisor
Inverdan
- Dennis Straat
voormalig wethouder Zaanstad
- Peter Tange
voormalig burgemeester Wormerland
- Cees Tip
directeur-bestuurder woningcorporatie
Intermaris

COLOFON

TEKSTEN

Babel Zaaans architectuurplatform

COVERFOTO/FOTOGRAFIE

Patrick Hudepohl

REDACTIE, EINDREDACTIE EN VORMGEVING

Nicolette Zwart, Nik Berkouwer, Bee Creative Studio

HOOFDSPONSORS/PROJECTSPONSORS/SUBSIDIE

- AM Gebiedsontwikkeling
- BPD Ontwikkeling BV
- Gemeente Zaanstad

SPONSORS

- Aannemingsbedrijf Sturm BV, Zaanadam
- Albert Groothuizen projectmanagement b.v., Zaanwijk
- BOA bouwkundig ontwerp en advies b.v., Assendelft
- Boparai Associates architecten, Oostzaan
- Bouwbedrijf Nieuwe Maten, Wormerveer
- Bouwers van Braam-Minnesma bv, Wormerveer
- Business Center De Bedrijvige Bij, Zaanadam
- Carree Architecten BNA, Zaanadam
- Duijn Bloem Voss Advocaten, Zaanadam
- HenNK architectuur en interieurarchitectuur, Zaanadam
- Heren 5 architecten BV, Amsterdam
- Ingenieursbureau List, Zaanadam
- Interklop BV, Zaanadam
- Jansens & Dieperink, Zaanadam
- J.H. Bakker bouwprojecten b.v., Zaanadam
- KPO planontwikkeling B.V., Zaanadam
- Kuijs Reinder Kakes Makelaars, Zaanadam
- Lab03 architectuur, Amsterdam
- Maarten Laout Architecture, Assendelft
- Timmerfabriek Visser, Zaanadam
- De Vastgoedontwikkelaar BV, Zaanadam
- VEKA Zaan B.V., Zaanadam
- VOF Kantoren Zaanstad, Wormerveer

VRIENDEN

Babel werd in 2023 financieel gesteund door 50 particuliere vrienden.

Dankzij de financiële steun van de sponsors en vele 'Vrienden van Babel' zijn alle activiteiten, veelal kosteloos en met veel tijd en inzet georganiseerd door de leden van de programmaraad, mede mogelijk gemaakt. Onze dank gaat natuurlijk ook uit naar de medewerking en medewerkers van al onze bezochte locaties en het belangstellende publiek bij onze activiteiten. Wij hebben in dit jaarbericht wederom ons best gedaan alle betrokkenen die op enigerlei andere wijze Babel hebben ondersteund zo zorgvuldig mogelijk bij de activiteiten te vermelden. Iedere inzet voor alle vormen van bijdrages is uiterst gewaardeerd.

© 2024 Uitgave Babel Zaaans
architectuurplatform,
Musical 23, 1507 TS Zaanadam
T: 075 670 58 05
W: www.stichting-babel.nl
E: info@stichting-babel.nl

De activiteiten van Babel Zaaans
architectuurplatform zijn mede
mogelijk gemaakt door een subsidie
van Gemeente Zaanstad.

ZNSTD